

VREDNOTE IN ZAZNAVE URESNIČENOSTI VOJAŠKIH VREDNOT PRIPADNIKOV SLOVENSKE VOJSKE

VALUES AND PERCEPTIONS REGARDING THE REALISATION OF MILITARY VALUES OF SLOVENIAN ARMED FORCES MEMBERS

Review paper

Povzetek V prispevku je predstavljen del širše raziskave, ki se je ukvarjala s socialnimi reprezentacijami in organizacijsko kulturo v Slovenski vojski (Jakič, 2008)¹. Prispevek obravnava tematiko vrednot in zaznavanja uresničenosti vojaških vrednot pripadnikov Slovenske vojske. Ukvarja se z vprašanjem, ali se vrednote pomembno razlikujejo glede na pet skupin (častniki, podčastniki, vojaki, vojaški uslužbenci in civilne osebe), zaposlenih v Slovenski vojski, in ali obstajajo razlike med njimi glede zaznavanja uresničenosti vrednot v vojaški organizaciji. Od 7126 zaposlenih v Slovenski vojski je v raziskavi sodeloval reprezentativen vzorec več kot 10 odstotkov pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Rezultati so hipotezo o razlikah rangiranja vojaških vrednot glede na različne ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske zavrnili. Prav tako smo ugotovili, da ni bistvenih razlik glede zaznavanja uresničenosti vojaških vrednot pri različnih ciljnih skupinah pripadnikov Slovenske vojske.

Ključne besede *Vrednota, vojaške vrednote, Slovenska vojska.*

Abstract The article presents a part of a broad research which dealt with social representations and organisational culture in the Slovenian Armed Forces (Jakič, 2008)². It discusses the values and the perception of realisation of military values among members of the Slovenian Armed Forces (SAF). The article deals with the questions whether or not there is a substantial difference in values with regard to five groups of SAF personnel (officers, non-commissioned officers, soldiers, uniformed specialists and civilians), and whether or not they differ with regard to the perception related to the realisation

¹ Avtorica prispevka je leta 2008 na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani branila doktorsko disertacijo s področja obramboslovja z naslovom *Socialne reprezentacije in organizacijska kultura v Slovenski vojski*. Empirično raziskavo problematike je opravila v Slovenski vojski.

² In 2008, at the Faculty of Social Sciences, the author of this article defended her doctoral thesis in defence studies, entitled »Social representations and organisational culture in the Slovenian Armed Forces«. The empirical part of the research was carried out in the Slovenian Armed Forces.

of values in a military organisation. Out of 7126 people employed in the Slovenian Armed Forces, a representative sample of over 10 per cent of SAF active component members participated in the survey. The acquired results rejected the hypothesis on the differences in ranking military values with regard to different target groups of SAF members. It has also been established that there were no substantial differences in the perception of the realisation of military values with regard to different target groups of SAF members.

Key words *Value, military values, Slovenian Armed Forces.*

Uvod V prispevku govorim o vojaških vrednotah in zaznavanju uresničenosti vojaških vrednot častnikov, podčastnikov, vojakov, vojaških uslužbencev in civilnih oseb (v nadaljevanju ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske).

Vrednote imajo v organizaciji in organizacijski kulturi zelo pomembno mesto. So element, ki ga definicije največkrat navajajo kot pomemben del organizacijske kulture. Deal in Kennedy (1982) pojmujeta vrednote kot temelj vsake organizacijske kulture.

Pantič (1981) meni, da obstaja več kot sto definicij vrednot, toda on jih definira kot stabilne, splošne in hierarhično organizirane karakteristike (dispozicije) posameznika in skupine. Meni, da so vrednote potrebe, stališča in interesi, ki so osebno in družbeno zaželeni, ker zanje obstaja individualna ali širša skupinska, kulturna zainteresiranost, kar jih postavlja na visoko mesto v hierarhiji strukturnih elementov osebnosti. Vrednote lahko opredelimo kot posplošena in relativno trajna pojmovanja o ciljnih in pojavih, ki jih visoko cenimo, ki se nanašajo na široke kategorije podrejenih objektov in odnosov in ki usmerjajo naše interese in naše vedenje (Musek, 1993). V večini primerov se različni avtorji v glavnem strinjajo, da lahko vrednote uvrstimo na konativno področje človekovega delovanja, kar pomeni, da so povezane z motivacijo. Musek (1993 b, str. 72–73) pravi, da so vrednote motivacijski cilji najvišjega hierarhičnega reda, Pogačnik (2002 a, str. 31–50) pa jih obravnava kot kognitivne reprezentacije človekovih motivov. Da lahko vrednote ustrezno pojmujejo kot cilje, se strinjata tudi Schwartz in Blisky (1987), ki opredeljujeta vrednote kot (a) pojmovanja ali prepričanja o (b) zaželenih končnih stanjih ali vedenjih, ki (c) presegajo specifične situacije, (d) usmerjajo in vodijo izbiro ali pa oceno ravnanj in pojavov in (e) so urejena glede na relativno pomembnost³. Avtorja opozarjata na motivacijski vidik vrednot in menita, da so vrednote kot posebne vrste ciljev povezane z različnimi interesi (individualnimi, kolektivnimi ali pa oboje), z različnimi motivacijskimi področji ali domenami (uživanje, varnost, storilnost, samousmerjanje, socialna prilagojenost, socialna moč in zrelost).

³ »Values are a) concepts or beliefs, b) about desirable end states or behaviors, c) that transcend specific situations, d) guide selection or evaluation of behavior and events, and e) are ordered by relative importance.« (Schwartz in Bilsky, 1987, str. 551) Prevod je povzet po Musek (2000, str. 10).

Vrednote so naš življenjski kašipot. Usmerjajo nas k dejanjem, ki se nam zdijo dobra za nas in druge. Usmerjajo nas v ugodje in zadovoljstvo ter krepijo našo samozavest. So del človekove motivacije in bistvene sestavine osebnosti. Vrednote so sestavine človekovega spoznanja, čustvenega in motivacijskega delovanja. So posplošena in razmeroma trajna pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo, ki se nanašajo na široke kategorije objektov in odnosov in ki usmerjajo naše interese in naše vedénje (po Jakič, 2008). V tem primeru smo pri različnih ciljnih skupinah Slovenske vojske ugotavljali vojaške vrednote in zaznave uresničenosti vojaških vrednot. Prav tako opredelim vrednote, ki jih različni avtorji različno opredeljujejo. V našem primeru teoretična izhodišča podkrepimo z empiričnimi podatki, ki prikažejo, po katerih vrednotah izmed danih osemnajstih (čast, lojalnost, predanost, pogum, tovarištvo, spoštovanje, vztrajnost, poštenost, skrbnost, domoljubje, urejenost, moč, ponižnost, inovativnost, sočutje, ambicioznost, uspešnost in altruizem) živijo ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske in kakšne so zaznave njihove uresničenosti.

1 VREDNOTE V VOJAŠKI ORGANIZACIJI

Tradicionalistična logika vrednot v delovanju vojaške organizacije temelji predvsem na naslednjih vrednotah: čast, ponos, patriotizem, nacionalizem, dolžnost, red in disciplina, zaupanje institucijam, tovarištvo, predanost vodji, skupini in načelom, uniformiranost, tekmovalnost, hierarhija, enostarešinstvo, analitičnost, poveljevanje in brezpogojno izvrševanje nalog. Postmoderni teoretiki pa kritizirajo hierarhičnost, močno poudarjanje nacionalne tradicije, unitarna načela oblasti in birokratsko vsiljevanje uradnih vrednot. Prednost dajejo drugim vrednotam pred zagotavljanjem vojaške varnosti, bolj se zavzemajo za varnostno sodelovanje, razoroževanje, bližja so jim mirovna gibanja, zanje sta manj značilna nacionalizem in patriotizem, zaradi česar tudi niso naklonjeni vojaški obveznosti. Zmanjšuje se pomen nacionalne zavesti in patriotizma, vse večja je razširjenost ugovora vesti, zmanjšuje se pomen socialnih odnosov in mrež, posameznik se zanaša nase, se izogiba dolgoročnim obvezam, motiviranost pa je rezultat trenutne preračunljivosti in ozkih osebnih interesov (Kotnik-Dvojmoč 2002, str. 128).

Ob prebiranju literature se ne morem znebiti občutka, da o vrednotah največ govorijo in pišejo v vojski Združenih držav Amerike. Evropske vojske so na tem področju precej skromne. Zato naj ne preseneča, da je večina predstavljenih vrednot vojaških organizacij povzeta po ameriški literaturi⁴. Kotnik-Dvojmoč (2000) navaja

⁴ *Vojska Združenih držav Amerike je opredelila naslednje vrednote (FM 22-100, 1999): lojalnost ustavi, vojski, enoti in sovojakom, dolžnost: izpolnjuj svoje obveznosti, spoštovanje: delaj z ljudmi tako, kakor se z njimi mora delati, nesebično služenje: delaj tisto, kar je prav, in postavi blaginjo naroda, vojske in podrejenih pred svoj lastni interes, čast je samostojna vrednota, hkrati pa vrednota, ki povezuje vse druge med seboj, osebni pogum: spopadanje s strahom, nevarnostjo in težkimi razmerami, moralnost (integriteta): naredi, kar je prav – legalno in moralno.*

seznam institucionalnih in značajskih vrednot⁵ v vojaški organizaciji, ki ga povzema iz ameriške literature. Te vrednote so zapisane v etičnem kodeksu ter so temeljne prvine vojaške etike in vojaške miselnosti.

Preglednica 1:
Institucionalne
in značajske
vrednote v
vojaški organiza-
ciji, prirčeno po
Kotnik-Dvojmoč,
2000, str. 113

INSTITUCIONALNE VREDNOTE	ZNAČAJSKJE VREDNOTE ⁶
<ul style="list-style-type: none"> – zvestoba državi in enoti (patriotizem/lojalnost), – nesebična pomoč (altruizem), – dolžnost, – poslušnost, – red in disciplina, – čast, – zaupanje instituciji, – egalitarizem, – tovarištvo, – skupinska identiteta in timsko delo, – predanost vodji, skupini in načelom, – samožrtvovanje, – nacionalizem, – konzervativizem. 	<ul style="list-style-type: none"> – predanost vodji, skupini in načelom, – pogum, drznost in bojevitost, – nadzirana (fizična) agresivnost, – odkritosrčnost, – asketizem, – samožrtvovanje, – brezkompromisnost in neomajnost, – dogmatičnost in netolerantnost, – dominantnost in težnja po manipuliranju, – avanturizem, – pesimizem, – stanovitnost (čustvena, osebnostna), – samonadzor, – ponos, – želja po moči (obvladovanju), realizem.

Vojaške vrednote so več kot samo sistem pravil, saj opredeljujejo način življenja pripadnikov vojaške organizacije. Za vojaške vrednote velja:

- da niso prenosljive, temveč veljajo za vse pripadnike vojaške organizacije in v vseh okoliščinah;
- so osnovni elementi, ki omogočajo, da lahko vojaški vodja v vsakem trenutku in vsaki situaciji loči dobro od slabega;
- so skladne, podpirajo ena drugo in se ne izključujejo;
- seznanjajo in opozarjajo vse, ki delujejo zunaj vojaške organizacije, kdo so pripadniki vojaške organizacije, kako živijo in za kaj se zavzemajo (FM-22-100, 1999).

Franke (1999) navaja, da so tradicionalne vrednote vojaških organizacij: patriotizem, lojalnost, disciplina, integriteta, pogum in bojevnštvo. Zaradi sprememb vojaških organizacij prihajajo v ospredje tudi vrednote, kot so: nepristranskost, strpnost

⁵ *Opredelitev pojmov: institucionalne vrednote (vrednote vojaške organizacije), značajske vrednote (zaželene osebnostne lastnosti pripadnikov vojaške organizacije). V ameriški literaturi o vrednotah vojaške organizacije, iz katere povzema tudi Kotnik-Dvojmoč, namreč kot temelj vodenja (»leadership«) opredeljujejo na eni strani organizacijske vrednote, ki jih pripadniki organizacije ponotranjijo, na drugi strani pa osebnostne lastnosti, ki so potrebne za vodenje.*

⁶ *Doktrina vodenja vojske Združenih držav Amerike utemeljuje osebnostne lastnosti, ki so temelj vodenja. Deli jih na mentalne, fizične in emocionalne osebnostne lastnosti. Mentalne osebnostne lastnosti so: volja (motiviranost), samodisciplina, iniciativnost, presojanje, samozaupanje, inteligentnost, kulturalno zavedanje in občutljivost (angleški izrazi: »will, self-discipline, initiative, judgement, self-confidence, intelligence, cultural awareness«). Fizične osebnostne lastnosti so: skrb za zdravje, fizična pripravljenost, vojaški videz (angleški izrazi: »health fitness, physical fitness, military and professional bearing«). Emocionalne osebnostne lastnosti so: čustvena kontrola, čustvena uravnovešenost in čustvena stabilnost (angleški izrazi: »self-control, balance, stability«) (FM 22-100, 1999).*

(prepoznati in spoštovati kulturne posebnosti), vključevanje v mirovne operacije, podpora globalnim institucijam, kakršna je Organizacija združenih narodov.

Murphy (2004) kot temeljne vrednote kanadskega častnika našteva: lojalnost, integriteto⁷, pogum, človekoljubnost in usposobljenost.

Garb (2002) povzema po literaturi in oblikuje naslednji seznam vojaških vrednot: nacionalizem, konservatizem, tradicionalizem, profesionalnost, patriotizem, altruizem, avtoritarnost, militarističnost in agresivnost. Te vrednote naj bi bile med pripadniki vojske bolj izražene kakor pri drugih, a avtorji opozarjajo, da tudi znotraj vojaške organizacije najdemo razlike v izraženosti navedenih vrednot. Predvsem so izrazite pri tistih, ki nameravajo v vojski delati poklicno kariero (Bachman in drugi, 1987).

1.1 Vrednote Slovenske vojske

Osnovne vrednote določa vojski država. Republika Slovenija je vojski predpisala vrednote z Ustavo, Vlada Republike Slovenije pa v Pravilih službe Slovenske vojske.

V Ustavi Republike Slovenije so zapisane naslednje vrednote, ki naj bi bile najpomembnejše vrednote vsakega pripadnika vojske: enakost pred zakonom (14. člen), ravnanje z vojnimi ujetniki (21. člen), spoštovanje zasebnega življenja (35. člen), svoboda izražanja (39. člen), politična neopredeljenost (42. člen), ugovor vesti (46. člen), vsako delovno mesto je dostopno vsem, pod enakimi pogoji (49. člen), zagotavljanje socialne varnosti (50. člen), zdravstveno varstvo (51. člen), varstvo invalidov (52. člen), prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni (63. člen), razglasitev vojnega in izrednega stanja (93. člen), dolžnost sodelovanja pri obrambi države (123. člen) in obramba države (124. člen).

Vlada Republike Slovenije je 1. junija 2006 na svoji 76. seji sprejela Vojaško doktrino, ki je najvišji vojaškostrokovni dokument in podlaga za organiziranje ter delovanje Slovenske vojske. Vojaška doktrina Slovenske vojske temelji na zgodovinskih izkušnjah in teoretičnih spoznanjih o vojskovanju. Je obvezujoča, vendar zahteva preudarnost pri uporabi v praksi.

Vojaška doktrina upošteva dejstvo, da je Republika Slovenija postala članica zveze Nato in Evropske unije in da so se zgodile spremembe v Slovenski vojski, ko je bila iz naborniške vojske preoblikovana v poklicno vojsko, dopolnjeno z obvezno in pogodbeno rezervo. Namenjena je poveljnikom in nosilcem načrtovanja razvoja in uporabe Slovenske vojske ter izvajalcem izobraževanja in usposabljanja, cilj pa je, v praksi zagotoviti enotna načela pri uresničevanju poslanstva v miru, krizah in vojni danes in v bližnji prihodnosti.

Pomembno poglavje doktrine, ki opredeljuje vrednote in motivacijo, je vojskovalna moč Slovenske vojske, ki opredeljuje njeno sposobnost za vojskovanje. V njem

⁷ Opredeljuje jo kot konsistentnost v vedenju, ki je skladna z moralnimi načeli (Murphy, 2004).

so opredeljene institucionalne vrednote, ki naj bi jih imel vsak poklicni vojak, kar pomeni, da naj bi jih ponotranjil skozi proces socializacije v vojaški instituciji.

Zapisane vrednote so opredeljene kot gonilna sila uresničevanja poslanstva Slovenske vojske. Temeljna skupna opredeljena vrednota pripadnikov Slovenske vojske je domoljubje, ki je izraženo skozi zavest pripadnosti domovini Sloveniji in nesebično izvrševanje dolžnosti pri uresničevanju skupnih ciljev. Poleg domoljubja Slovenska vojska razvija še pet opredeljenih vrednot, tako v mirnodobnem kot v vojnem času, in sicer čast⁸, pogum⁹, lojalnost¹⁰, tovarištvo¹¹ in predanost¹² (Furlan in drugi, 2006). Izhajajo iz splošnih civilizacijskih vrednot¹³, vrednot slovenske družbe in posebnosti narave delovanja vojske. Ker so družbene vrednote najbolj splošne, nedvomno vplivajo na razvoj osebnih vrednot pripadnikov družbe, pa tudi na razvoj institucionalnih vrednot, torej na razvoj vrednot vojaške organizacije. »Vrednotni sistem je hierarhična organizacija – urejen niz idealov ali vrednot, izraženih glede na pomembnost. Resnica, lepota in mir so lahko v vrednotnem sistemu ene osebe na vrhu, varnost, red in čistoča pa na dnu, pri drugi osebi pa je lahko ta vrstni red ravno obraten (...)« (Rokeach, 1975).

Pred določitvijo vrednot, zapisanih v Vojaški doktrini, so obstajali različni dokumenti, ki so opredeljevali organizacijske vrednote Slovenske vojske (tabela 2 v nadaljevanju).

⁸ Čast – pripadnik Slovenske vojske je ponosen in mu je v čast, ker mu je zaupano, da podpira nacionalne interese ter prispeva k varnosti in blaginji državljanov Republike Slovenije. Ponosen je, ker lahko prispeva k zmanjšanju trpljenja in k stabilnemu okolju v svetu. Svoje naloge izvaja pošteno in vestno ter skrbi za doseganje vojaških vrednot in vrednot družbe. Zaveda se, da je pripadnik učinkovite vojaške organizacije, ki ima ugled v slovenski družbi. Je pripadnik vojske, ki nadaljuje tradicijo boja Slovencev proti agresorjem in je odločilno prispevala k vzpostavitvi samostojne slovenske države (Furlan in drugi, 2006).

⁹ Pogum – pripadnik Slovenske vojske je pri opravljanju nalog pripravljen uporabiti orožje, s skrajnim namenom odvzeti življenje. Zaveda se, da so pri uresničevanju poslanstva enote lahko ogrožena njegovo življenje in življenja njegovih soborcev ter podrejenih. Nadaljuje opravljanje nalog, čeprav so njegovi soborci ranjeni ali so izgubili življenje. Izraža pobudo in vztraja na visokih standardih ne glede na čas trajanja naloge, intenzivnost prizadevanj ali morebitno negativno sprejemanje njegovih prizadevanj v javnosti (Furlan in drugi, 2006).

¹⁰ Lojalnost – lojalnost Republiki Sloveniji, Slovenski vojski in enoti povezuje pripadnike Slovenske vojske med seboj. Lojalnost Slovenski vojski od pripadnika enote zahteva skrb za njeno učinkovitost. Lojalnost slovenski državi mu določa skrb za zaščito njenih interesov in krepitev ugleda v svetu. Lojalnost podrejenih do svojih nadrejenih je sestavni del lojalnosti vojaški organizaciji.

¹¹ Tovarištvo – tovarištvo je jedro notranje povezanosti in trdnosti enote. Izraža se z medsebojnim spoštovanjem, pomočjo in prijateljstvom. Tovarištvo povezuje pripadnike Slovenske vojske v negotovem in nevarnem okolju in prispeva k ohranjanju bojne morale. Je dejavnik zadovoljstva pri opravljanju vojaške službe (Furlan in drugi, 2006).

¹² Predanost – z vstopom v Slovensko vojsko se državljan Republike Slovenije obveže, da bo služil in opravljal svoje naloge povsod in vedno, ko bo to potrebno, ne glede na težave ali nevarnost. Predanost pri opravljanju vojaške službe od pripadnika Slovenske vojske zahteva požrtvovalnost in podrejanje osebnih ciljev vojski (Furlan in drugi, 2006).

¹³ Civilizacijske vrednote so: pravica do življenja, pravica do samoupravljanja, ekološke pravice, svoboda osebnosti, posebne osebne pravice in svoboščine, pravica do dela, delavčeve svoboščine in pravice, svoboda mišljenja in opredeljevanja oziroma odločanja, pravica do izobraževanja, pravica informiranosti, ustvarjalna svoboda, nacionalne pravice in svoboščine, pravica vsakega človeka do enakopravnosti z drugimi ljudmi, enakopravnost moških in žensk, svoboda veroizpovedi, pravica do obrambe in zaščite ter izvedene in dopolnilne pravice človeka (Splošna deklaracija o človekovih pravicah, 1948; po Jakič 2008).

Preglednica 2:
Prikaz različnih vrednot, zapisanih v različnih dokumentih Slovenske vojske

Pravila službe SV (1996)	Etični kodeks SV (osnutek, GŠSV, 2007)	Zloženska oddelka za pridobivanje kadra (GŠSV)	Vrednote vojaka in kristjana (Plut, 2003)	Vodnik za častnike stalne sestave SV (GŠSV, 2003)
<ul style="list-style-type: none"> – Lojalnost, – tovarištvo, – spoštovanje, – čast, – vztrajnost, – poštenost, – korektnost, – skrb za podrejene, in njihove družine 	<ul style="list-style-type: none"> – Lojalnost, – odgovornost, – disciplina, – čast, – tovarištvo, – pogum 	<ul style="list-style-type: none"> – Pogum, – spoštovanje, – čast, – predanost, – celovitost, – urejenost, – moč volje, – dolžnost 	<ul style="list-style-type: none"> – Avtoriteta, – moč, – ponižnost, – sočutje, – altruizem, – nikoli sam, – integriteta, – odgovornost, – navdih 	<ul style="list-style-type: none"> – Integriteta (poštenost, lojalnost, čast, vztrajnost, pogum), – inovativnost, – ambicioznost, – uspeh

Primerjava z vrednotami, zapisanimi v Vojaški doktrini, nam pove, da ne gre za bistveno odstopanje vrednot glede na druge predhodne dokumente. Razlike se kažejo le v večjem številu podanih vrednot. Vprašanje pa je, ali pripadniki Slovenske vojske »živijo« skladno z vrednotami, zapisanimi v doktrini, kar bomo ugotovili v nadaljevanju članka, in sicer v okviru rezultatov empirične analize.

Na podlagi tega smo postavili dve hipotezi: prva zadeva rangiranje vojaških vrednot med pripadniki Slovenske vojske, druga pa zaznavo uresničenosti vojaških vrednot pripadnikov Slovenske vojske.

Hipotezi

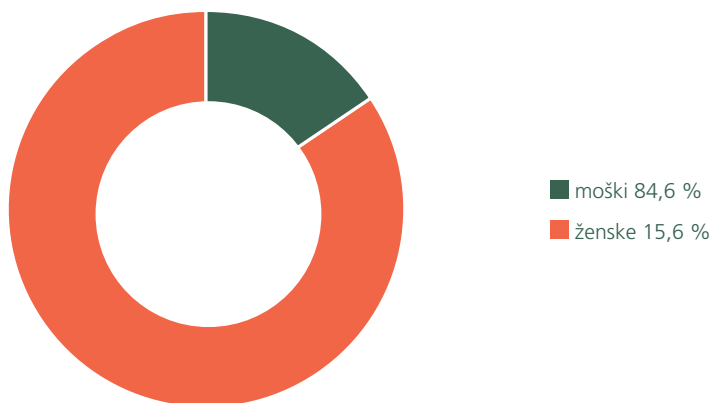
1. Ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske različno rangirajo pomembnost podanih 18 vojaških vrednot.
2. Obstaja pomembna verjetnost razlik v zaznavi uresničenosti vojaških vrednot glede na proučevanje ciljnih skupin Slovenske vojske.

2 METODA RAZISKOVANJA

Udeleženci

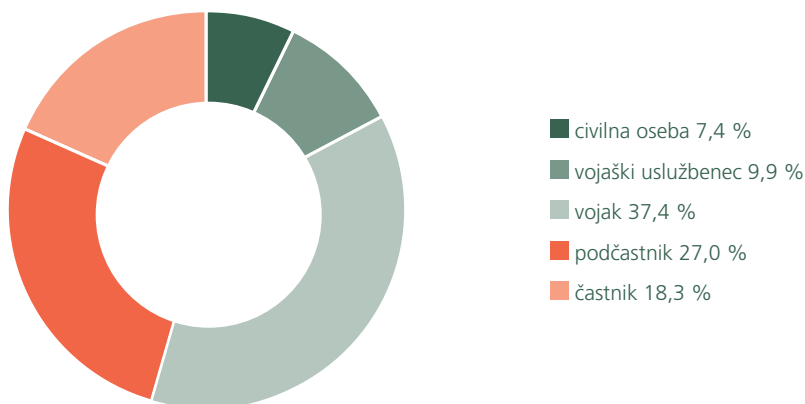
V raziskavo smo zajeli reprezentativni kvotni vzorec več kot 10 odstotkov pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske, od 7126 zaposlenih v Slovenski vojski. Anketirali smo 730 pripadnic in pripadnikov, od tega 615 pripadnikov in 115 pripadnic, zaposlenih v vojaški organizaciji.

Slika 1:
Prikaz vzorca
pripadnikov
Slovenske vojske
glede na spol



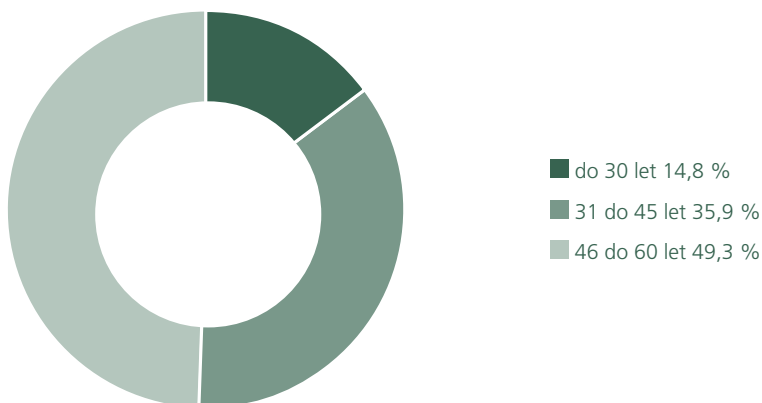
Anketiranih je bilo 54 civilnih oseb, 72 vojaških uslužbencev, 272 vojakov, 196 podčastnikov in 133 častnikov. Tri osebe se ob vprašanju pripadnosti določenemu statusu oziroma skupini niso opredelile.

Slika 2:
Prikaz vzorca
pripadnikov
Slovenske vojske
glede na ciljne
skupine v vojaški
organizaciji



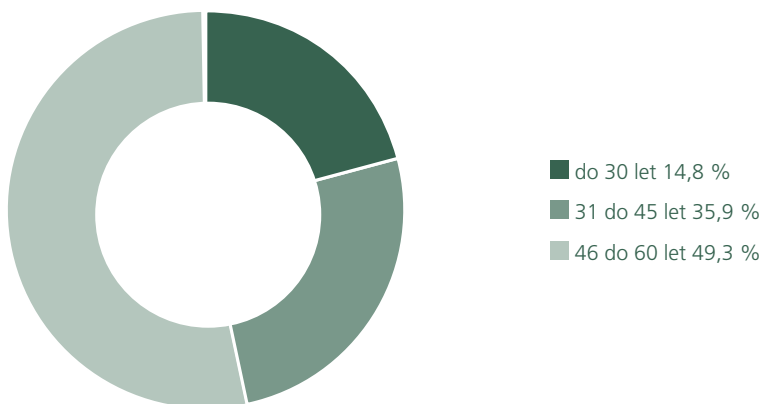
Starih do 30 let je bilo 261 anketirancev, v intervalu od 31 do 45 leta je bilo 359 anketirancev, v intervalu od 46 do 60 let je anketo izpolnilo 108 anketirancev. Dve osebi se ob tem vprašanju nista opredelili.

Slika 3:
Prikaz vzorca
prpadnikov
Slovenske
vojske glede
na starostno
strukturo



Glede na izobrazbeno strukturo ima osnovnošolsko in poklicno izobrazbo 188 anketiranih pripadnikov Slovenske vojske, srednješolsko izobrazbo ima 388 anketiranih pripadnikov, višjo oziroma visoko izobrazbo in več pa 154 anketiranih pripadnikov Slovenske vojske.

Slika 4:
Prikaz vzorca
prpadnikov
Slovenske
vojske glede na
izobrazbeno
strukturo



Glede na zakonski stan je samskih 211 anketiranih pripadnikov Slovenske vojske, 69 je razvezanih, 29 je vdovcev, poročenih 254, živčih v zunajzakonski skupnosti pa 164 anketiranih pripadnikov Slovenske vojske. Trije anketiranci se ob tem vprašanju niso opredelili.

Poleg tega smo anketirance povprašali tudi po njihovi regijski pripadnosti. Razdelili smo jih na 12 regij, in sicer pomursko, od koder prihaja 82 anketiranih pripadnikov stalne sestave, mariborsko, od koder prihaja 122 anketiranih pripadnikov stalne sestave, koroško, od koder prihaja 34 anketiranih pripadnikov stalne sestave, celjsko,

od koder prihaja 76 anketiranih pripadnikov stalne sestave, zasavskorevirsko, od koder prihaja 31 anketiranih pripadnikov stalne sestave, posavsko, od koder prihaja 58 anketiranih pripadnikov stalne sestave, dolensko, od koder prihaja 61 anketiranih pripadnikov stalne sestave, ljubljansko, od koder prihaja 94 anketiranih pripadnikov stalne sestave, kraško-notranjsko, od koder prihaja 36 anketiranih pripadnikov stalne sestave, gorenjsko, od koder prihaja 79 anketiranih pripadnikov stalne sestave, severno primorsko, od koder prihaja 33 anketiranih pripadnikov stalne sestave, in obalno-kraško, od koder prihaja 20 anketiranih pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Ob tem odgovoru se niso opredelile štiri osebe.

Doba službovanja anketiranih se giblje od enega meseca do 35 let. Do treh let je zaposlenih 183 anketirancev, od 3 do 6 let je zaposlenih 184 anketirancev, od 6 do 10 let je zaposlenih 85 anketirancev, od 10 do 15 let 141 anketirancev ter od 16 let in več let 126 anketirancev pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Enajst anketirancev se pri tem vprašanju ni opredelilo. V raziskavi smo razdelili pripadnike tudi glede na zaposlitev za določen oziroma nedoločen čas. Zaposlenih za določen čas je 410 anketirancev, za nedoločen čas pa 309. Enajst pripadnikov se pri tem vprašanju ni opredelilo.

3 UPORABLJENI INSTRUMENTI

Anketa

Uporabili smo izvirno sestavljen vprašalnik (Jakič, 2008), konstruiran skupaj s prof. dr. Ljubico Jelušič, dr. Velkom S. Rusom, (so)avtorico izbranih lestvic dr. Majo Rus Makovec, dr. med., ter z delno pomočjo prof. dr. Avgusta Lešnika. Vprašalnik vključuje 391 vprašanj oziroma spremenljivk ter dve vprašanji odprtega tipa.

V tem primeru bomo izpostavili le tiste spremenljivke oziroma vprašanja, ki se navezujejo na prispevek. Vprašalnik je razdeljen na uvodni del in preostala dva dela. V uvodu smo anketirance povprašali po starosti, spolu, zakonskem stanu, regijski pripadnosti, izobrazbi, v katerem organu, enoti oziroma poveljstvu so zaposleni, kakšen je njihov sedanji osebni čin, po statusu oziroma vlogi v vojaški organizaciji, dobi službovanja in statusu zaposlitve. V prvem delu je sledilo 145 spremenljivk, ki se navezujejo na vrednotne orientacije, zaznave zadovoljenosti psihosocialnih potreb, zaznavo kakovosti svojega življenja, zaupanja institucijam v Republiki Sloveniji in drugim ljudem ter versko orientacijo. V okviru tega dela vprašalnika me je zanimal tudi sklop, ki je v okviru tega prispevka pomembnejši, in sicer zaznave, povezane z vrednotnimi orientacijami v Slovenski vojski. Tu smo navedli osemnajst vojaških vrednot, pri katerih so anketiranci označili s številko oziroma rangom vrednoto, ki je zanje najpomembnejša, vrednoto, ki je zanje druga najpomembnejša s številko oziroma rangom 2 itn., vrednoti, ki je zanje najmanj pomembna, pa so pripisali številko 18. Ko so vrednote rangirali z rangi od 1 do 18, so vsako vrednoto posebej ocenili, koliko so jo znotraj Slovenske vojske uresničili na 5-stopenjski lestvici (1 = prav nič ni uresničena; 5 = v celoti je uresničena).

V drugem delu vprašalnika smo se usmerili na vojaško področje. Sledilo je 233 spremljivk, ki se tičejo zaznavanja uglednosti določenih dolžnosti znotraj Slovenske vojske, stališč do vojaškega poklica, zaznavanja razlogov za odločitev poklicnega opravljanja vojaške službe, zaznavanja zadovoljstva v Slovenski vojski, zaznavanja, povezanega z motivacijo v Slovenski vojski, zaznavanja, povezanega z vedenjskimi pravili in normativno ureditvijo, zaznavanja medosebnih odnosov in klime znotraj Slovenske vojske ter zaznavanja, povezanega s simboliko in pristočasnimi dejavnostmi pripadnikov in pripadnic Slovenske vojske.

Opazovanje z neposredno udeležbo

Opazovanje kot kvalitativna metoda analize organizacijske kulture v Slovenski vojski pomeni neposredno opazovanje vseh vidikov organizacijske kulture, ki so dostopni temu metodološkemu pristopu. Metodo opazovanja z neposredno udeležbo smo izvedli z namenom, pridobiti informacije glede vojaških vrednot in njihove uresničenosti med pripadniki Slovenske vojske. S to metodo smo si pomagali pri dodatni verifikaciji obeh hipotez.

Način zbiranja podatkov

Anketiranje je potekalo v skupinskih pogojih. V skupinah različnih poveljstev oziroma enot je merjenje potekalo maja 2007. Izpolnjevanje vprašalnikov je potekalo v učilnicah znotraj poveljstev oziroma enot Slovenske vojske, na terenu, v jedilnicah in vojaških hangarjih. Udeleženci so bili večinoma motivirani za sodelovanje in niso imeli težav z razumevanjem navodil. Obdelava podatkov je potekala s statističnim orodjem (SPSS). Raziskovalni načrt je (bil) oblikovan kot korelacijski oziroma kvaziexperimentalni načrt.

Metodo opazovanja z neposredno udeležbo smo začeli uporabljati že leta 2005 ob prvi zaposlitvi znotraj organizacije, kar pomeni, da smo že pred raziskavo imeli vpogled v nekatere dele vrednotnih orientacij pripadnikov Slovenske vojske.

4 REZULTATI

Po uvodni razlagi in predstavitvi metode raziskovanja sledijo rezultati, s katerimi smo ugotovili razlike in podobnosti med ciljnimi skupinami zaposlenih v Slovenski vojski glede izbora vojaških vrednot in zaznavanja njihove uresničenosti med pripadniki v organizaciji.

V raziskavi smo anketirancem posredovali osemnajst vojaških vrednot in jih pozvali k njihovem rangiranju od 1 do 18. V tabeli 3 so prikazani rezultati tako, da vsako opazovano lastnost prikažemo z medianskimi vrednostmi rangov vojaških vrednot vsake ciljne skupine v raziskavi.

Preglednica 3:
Medianske vrednosti rangov vojaških vrednot za različne skupine pripadnikov Slovenske vojske

*Vojaške vrednote	SK1 (n = 54)		SK2 (n = 72)		SK3 (n = 272)		SK4 (n = 196)		SK5 (n = 132)	
	Mdn	R	Mdn	R	Mdn	R	Mdn	R	Mdn	R
Čast	8	8.5	10	10.5	6	4.5	5	3	7	5
Lojalnost	7	6	10	10.5	8	7.5	7	6	7	5
Predanost	6	4	9	8	7	6	7	6	7	5
Pogum	9	10.5	9	8	6	4.5	7	6	8	7
Tovarištvo	4	2	6	3	5	3	5	3	5	2.5
Spoštovanje	5	3	3	2	4	2	5	3	5	2.5
Vztrajnost	7	6	8	5	8	7.5	9	8.5	9	9.5
Poštenost	2	1	2	1	3.5	1	2	1	2	1
Skrbnost	7	6	8	5	10	10	10	10.5	9	9.5
Domoljubje	10	12	11	12.5	10	10	9	8.5	9	9.5
Urejenost	9	10.5	9	8	11	12	11	12	11	12
Moč	13	15.5	13	15.5	11.5	13	13	14	14	14.5
Ponižnost	18	18	18	18	16	18	17	18	18	18
Inovativnost	13	15.5	12	14	14	17	13	14	13	13
Sočutje	11	13	14	17	13	15	13	14	14	14.5
Ambicioznost	13	15.5	11	12.5	13	15	14	16.5	14	14.5
Uspešnost	8	8.5	8	5	10	10	10	10.5	9	9.5
Altruizem	13	15.5	13	15.5	13	15	14	16.5	14	14.5

Opomba: * Zapisane v različnih dokumentiranih virih Slovenske vojske; SK1 = civilne osebe; SK2 = vojaški uslužbenci; SK3 = vojaki; SK4 = podčastniki; SK5 = častniki; Mdn = median ranga; R = rang

Kot je razvidno iz tabele 3, so poštenost kot najvišjo vrednoto v Slovenski vojski rangirali vsi pripadniki Slovenske vojske. Kot drugo rangirano vrednoto so civilne osebe uvrstile tovarštvo, vojaški uslužbenci in vojaki pa vrednoto spoštovanje. Podčastniki so v drugo najpomembnejšo vrednoto v vojaški organizaciji združili spoštovanje, tovarštvo in čast, častniki pa so se odločili za tovarštvo in spoštovanje. Vseh pet skupin pripadnikov Slovenske vojske je ponižnost rangiralo na najnižje mesto.

Glede uresničenosti vojaških vrednot v vojaški organizaciji je iz tabele 4 (v nadaljevanju) razvidno, da večina bolj ali manj podobno zaznava uresničenost vojaških vrednot v Slovenski vojski. V primerih uresničenosti vrednot tovarštva, vztrajnosti, poštenosti, domoljubja, urejenosti, moči, ponižnosti, inovativnosti in sočutja je vseh pet skupin enako ovrednotilo uresničenost posameznih vrednot. Pri vseh drugih vrednotah so se pokazale minimalne razlike med skupinami.

Preglednica 4:
Medianske vrednosti, sredine in standardne deviacije zaznave uresničenosti vojaških vrednot za različne skupine pripadnikov Slovenske vojske

Zaznave uresničenosti *vojaških vrednot	SK1 (n = 54)			SK2 (n = 72)			SK3 (n = 272)			SK4 (n = 196)			SK5 (n = 132)		
	M	Me	SD	M	Me	SD	M	Me	SD	M	Me	SD	M	Me	D
Čast	3.4	4	0.87	2.9	3	1.01	3.2	3	1.07	3.5	4	0.97	3.3	3	0.99
Lojalnost	3.5	4	0.88	3.2	3	0.89	3.4	3	0.94	3.6	4	0.95	3.6	4	0.91
Predanost	3.5	3	0.90	3.4	4	0.94	3.5	4	0.94	3.7	4	0.98	3.6	4	0.89
Pogum	3.5	4	0.81	3.3	3	0.97	3.7	4	0.90	3.7	4	0.94	3.6	4	0.82
Tovarištvo	3.8	4	0.94	3.4	4	1.00	3.7	4	1.06	3.8	4	0.95	3.7	4	0.90
Spoštovanje	3.7	4	1.06	3.4	3	1.06	3.4	4	1.04	3.6	4	1.03	3.6	4	1.02
Vztrajnost	3.6	4	1.02	3.4	4	0.96	3.6	4	0.92	3.7	4	0.91	3.7	4	0.84
Poštenost	4.0	4	1.06	3.5	4	1.18	3.6	4	1.19	3.8	4	1.12	3.7	4	1.14
Skrbnost	3.7	4	1.10	3.6	4	1.02	3.4	3	1.00	3.6	4	0.98	3.5	4	0.96
Domoljubje	3.7	4	0.89	3.4	4	0.88	3.6	4	1.04	3.8	4	1.01	3.8	4	0.95
Urejenost	3.7	4	1.00	3.5	4	0.91	3.6	4	0.93	3.6	4	0.97	3.5	4	0.91
Moč	3.1	3	0.86	3.4	3	0.87	3.4	3	0.93	3.2	3	0.89	3.1	3	0.85
Ponižnost	2.6	3	1.02	2.8	3	0.99	2.9	3	0.99	2.7	3	0.95	2.7	3	0.99
Inovativnost	3.4	3	0.94	3.0	3	1.03	3.2	3	0.95	3.3	3	0.94	3.2	3	0.98
Sočutje	3.5	3	0.90	3.2	3	0.88	3.3	3	0.94	3.3	3	0.99	3.1	3	0.94
Ambicioznost	3.4	3	0.83	3.4	3	0.82	3.4	3	0.93	3.4	4	0.92	3.4	4	0.94
Uspešnost	3.4	3	0.90	3.3	3	0.88	3.3	3	0.99	3.4	4	1.00	3.4	3	0.88
Altruizem	3.5	4	0.95	3.2	3	0.92	3.3	3	1.12	3.5	3	1.06	3.3	3	0.99

Opomba: * Zapisane vrednote v različnih virih Slovenske vojske; SK1 = civilne osebe, SK2 = vojaški uslužbenci, SK3 = vojaki, SK4 = podčastniki, SK5 = častniki; Me = median ranga; SD = standardna deviacija; M = aritmetična sredina; Ocenjevalna lestvica (1 – prav nič ni uresničena, 2 – v glavnem ni uresničena, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem je uresničena, 5 – v celoti je uresničena).

Kot smo že v teoretičnem uvodu opisali vrednote, zapisane v najvišjem vojaško-strokovnem dokumentu, in podlagi za organiziranje ter delovanje Slovenske vojske, Vojaški doktrini, naj bi bile temeljne vrednote vsakega pripadnika Slovenske vojske domoljubje, čast, lojalnost, pogum, predanost in tovarištvo. Iz tabele 4 je glede na različne ciljne skupine razvidno, da tako civilne osebe kot vojaški uslužbenci, vojaki, podčastniki in častniki podobno ter hkrati različno vrednotijo uresničenost doktriniranih vrednot. Vseh pet skupin vrednoti domoljubje in tovarištvo kot v glavnem uresničeno vrednoto v Slovenski vojski. Civilne osebe in podčastniki vrednotijo čast kot v glavnem uresničeno vrednoto, druge tri skupine pa nižje. Vojaški uslužbenci vrednotijo pogum nižje kot druge štiri skupine, pri katerih je ta vrednota v glavnem uresničena. Lojalnost je za civilne osebe, podčastnike in častnike v glavnem uresničena, vojaški uslužbenci in vojaki pa jo vrednotijo nižje. V primeru predanosti so

se za odgovor v glavnem uresničena vrednota v Slovenski vojski odločile vse štiri ciljne skupine, razen civilnih oseb, pri katerih je ta uresničenost ovrednotena nižje.

Hipoteza 1 je preverjena z medianskimi vrednostmi rangov, hipoteza 2 pa je preverjena z medianskimi vrednostmi, sredinami in standardnimi deviacijami.

5 RAZPRAVA

Rezultati raziskave so prvo hipotezo večinoma zavrnil. Pokazali so, da poštenost kot najvišjo vrednoto v Slovenski vojski rangirajo vsi pripadniki Slovenske vojske. Kot drugo rangirano vrednoto so civilne osebe uvrstile tovarštvo, vojaški uslužbenci in vojaki pa vrednoto spoštovanje. Podčastniki so v drugo najpomembnejšo vrednoto v vojaški organizaciji združili spoštovanje, tovarštvo in čast, častniki pa so se odločili za tovarštvo in spoštovanje. Vseh pet skupin pripadnikov Slovenske vojske je ponižnost rangiralo na najnižje mesto.

Tudi drugo hipotezo lahko v glavnem zavrremo, kajti ugotovili smo, da večina bolj ali manj podobno zaznava uresničenost vojaških vrednot v Slovenski vojski. V primerih uresničenosti vrednot tovarštva, vztrajnosti, poštenosti, domoljubja, urejenosti, moči, ponižnosti, inovativnosti ter sočutja je vseh pet skupin enako ovrednotilo uresničenost posameznih vrednot, pri drugih vrednotah pa so pokazale minimalne razlike med skupinami.

Zaznava uresničenosti posameznih vojaških vrednot je nekakšno ogledalo socialne resničnosti. Prikazani rezultati so zelo pomembno pozitivno dejstvo v orisu organizacijske kulture v Slovenski vojski. Zaznava uresničenosti vojaških vrednot namreč vključuje predpostavko o retrogradni percepciji učinkovite dejavnosti, kajti uresničenost nečesa implicira nujno tudi predpostavko o predhodni dejavnosti. Ustrezna uresničenost vojaških vrednot torej implicira razmeroma učinkovito oziroma ustrezno dejavnost, kajti prav vojaške vrednote so cilj te iste dejavnosti. Ta pristop posnema pristop oziroma je analogija pristopa z vidika zaznav uresničenosti Rokeachevih terminalnih oziroma instrumentalnih vrednot (Jakič, 2008), le da ima Rokeacheva lestvica splošen organizacijski oziroma psihološki pomen v organizaciji, vojaške vrednote pa poudarjajo predvsem pomen vojaške organizacije. Zato je vključitev teh vrednot in hkrati upoštevanje enakega pristopa kot pri Rokeachevi lestvici raziskovalna novost, ki je zanesljivo ne moremo najti v nobeni izmed dosedanjih podobnih raziskav organizacijske kulture, ne v vojaških in ne v nevojaških organizacijah. Zaznavanje uresničenosti vrednot je hkrati pomemben skupni psihološki imenovalec različnih procesov, zaznav in predstav, ki prispevajo k njihovemu uresničevanju, zato so tovrstne ocene uresničenosti hkrati dobra informacija o izbranih vidikih tako organizacijske kulture kot socialnih reprezentacij. V zvezi z ocenami uresničenosti vojaških vrednot v raziskavi izstopa podatek oziroma rezultat, da je rahla leva asimetrija značilnost vsake izmed petih skupin, ki predstavljajo različna področja v hierarhiji Slovenske vojske. Prav ta podobnost v ocenah je hkrati tisto, kar prispeva k atributu socialnosti »razumevanj oziroma reprezentacij«.

Glede na podobno vrednotno naravnost ciljnih skupin, ki je bistvena za nadaljnji razvoj Slovenske vojske, lahko ugotovimo, da imamo vendarle opraviti z motiviranimi posamezniki, ki težijo k »idealni« organizaciji in posledično k dobri organizacijski kulturi.

To je informacija, ki pomembno prispeva k pozitivni oceni organizacijske kulture v Slovenski vojski.

Literatura

1. Bachman, J. G., Sigelman, L., Diamond, G., 1987. *Self-selection, Socialization, and Distinctive Military Values: Attitudes of High School Seniors. Armed Forces and Society*, 13-2, str. 169–187.
2. Deal, T., Kennedy, A., 1982. *Corporate Cultures: The Rites and Rituals of Corporate Life*. Penguin Books, London.
3. *Etični kodeks SV – osnutek*, 2007. Ministrstvo za obrambo: Ljubljana.
4. *Field Manual št. 22-100: Army Leadership (FM 22-100)*, 1999. Washington, DC: Headquarters of the Army.
5. Franke, V., 1999. *Preparing for peace: military identity, value orientations, and professional military education*. Westport (Conn.). London: Praeger.
6. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, M., Kojadin, M., Lasič, K., Unger, M., 2006. *Vojaška doktrina. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje: Defensor, d.o.o.*
7. Garb, M., 2002. *Demobilizacija in reintegracija vojaškega osebja v razmerah sodobne družbene tranzicije. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.*
8. Jakič, M., 2008. *Socialne reprezentacije in organizacijska kultura v Slovenski vojski. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.*
9. Kotnik-Dvojmoč, I., 2000. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav: doktorsko delo. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.*
10. Kotnik-Dvojmoč, I., 2002. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
11. Miller, L. L., 1997. *Do Soldiers Hate Peacekeeping? The Case of Preventive Diplomacy Operations in Macedonia. Armed Forces and Society*, 23-3, str. 415–449.
12. Murphy, D., 2004. *Military Ethics, Ethos and Professionalism: Can the Martial Spirit Forces After the Cold War*. Oxford: Oxford University Press.
13. Musek, J., 1993. *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy, d.o.o.
14. Musek, J., 1993b. *Znanstvena podoba osebnosti*. Ljubljana: Educy, d.o.o.
15. Pantič, D. J., 1981. *Struktura interesovanja. Psihologija*, 1-2, str. 40–75.
16. Plut, J., 2003. *Vrednote vojaka in kristjana*. Ljubljana: Vojaški vikariat.
17. Pogačnik, V., 2002a. *Pojmovanje in struktura osebnih vrednot. Psihološka obzorja*, 11-1, str. 31–50.
18. *Pravila službe v Slovenski vojski*, 1996. Ministrstvo za obrambo. Uprava za razvoj: Ljubljana.
19. Rokeach, M., 1975. *Beliefs, attitudes and values*. San Francisco: Jossey-Bass.
20. Schwartz, S. H., Bilsky, W., 1987. *Toward a Universal Psychological Structure of human values. Journal of Personality and Social Psychology*, 53, str. 550–562.
21. *Ustava Republike Slovenije*, 1991. Ljubljana.
22. *Vodnik za častnike stalne sestave Slovenske vojske*, 2003. Generalštab Slovenske vojske: Ljubljana.